

YTTRANDE

Dnr 23/0024

Stockholm den 19/4 2023

Klimat-och näringslivsdepartementet

Diariern remissinstansen: KN2023/02645

Remissvar ang. kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial (European Critical Raw Materials Act)

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) har anmodats att yttra sig över rubricerat ärende. Sieps konstaterar till att börja med att det finns goda skäl att minska EU:s nuvarande beroenden av kritiska råmaterial. Inte minst det senaste årets utveckling har tydliggjort de risker som följer av att förlita sig på en eller ett fåtal länder för råmaterial.

Sieps noterar samtidigt att förordningen om kritiska och strategiska råmaterial bör ses i ljuset av den övergripande strategin om en industriplan för den gröna given, vilken även inkluderar förordningen om nettonollindustrin. Även effekter från andra initiativ behöver tas i beaktande – som exempelvis investeringsgranskningen och ekonomiskt tvång – för att få en mer sammanhängande bild av de effekter som följer av förordningen.

Sieps ser en risk i att kapplöpningen om råvaruutvinning varken är miljömässigt hållbar eller gynnar handeln med kritiska råmaterial. Detta trots att det handlar om en avgörande framtidsfråga där världens länder måste samlas kring en globalt hållbar utvinning som behövs för den globala gröna omställningen. Det kommer också att bli kostsamt att lyckas med egen råmaterialutvinning i Europa. Även om Sieps ser behovet av ökat oberoende, måste självförsörjningsintresset balanseras mot andra intressen. Välfärdseffekterna av nu liggande förslag kan genom ökande kostnader vara stora. När tillgängliga resurser krymper riskerar det att inverka negativt på såväl EU:s som medlemsstaternas kapacitet att finansiera den nödvändiga klimatomställningen.

Sieps vill vidare varna för risken att marknader fragmenteras: Om värdekedjor för kritiska råvaror utvecklas med endast ett fåtal handelspartner kan det skapa isolerade marknader som motverkar främjandet av såväl grön energi som elektrifiering. Effekten förstärks av att länder som USA svarar på beroendet av import från Kina genom att begränsa handeln med kritiska råmaterial och även produkter med kritiska råmaterial som insatsvaror.

Sieps är en statlig myndighet som tar fram forskningsbaserade analyser i europapolitiska frågor. Målgruppen är i första hand svenska beslutsfattare på olika nivåer. Arbetet sker i samarbete med svenska och internationella forskare.

Sieps menar mot denna bakgrund att det finns anledning att vara kritisk till de förhållandevis specifika mål som den föreslagna förordningen upprättar för att ersätta import med inhemsk produktion. EU är importberoende och kommer att så förbli. OECD har nyligen publicerat en analys som visar att värdekedjan i många kritiska råvaror är relativt väldiversifierad.

Sieps anser vidare att huvudfrågan avseende framtidens hållbara ekonomi är avhängigt vilken avvägning som ska göras mellan å ena sidan hållbarhet och å andra sidan ett påskyndande av tillståndsgivande processer för projekt av 'allmänintresse'. Innebär det, implicit, att försörjningsintresset ska anses väga tyngre än andra relevanta aspekter, såsom miljö och mångfald? Förordningen har också ett begränsat fokus, i så måtto att EU importerar fler produkter än råmaterial, exempelvis solpaneler. När det gäller färdiga produkter regleras emellertid varken värdekedjan (med hänsyn till hållbarhet) eller importberoendet.

Sieps betonar avslutningsvis att den aktuella förordningen inte bör ålägga medlemsstaterna rättsliga skyldigheter att utvinna råvaror som finns inom medlemsstaterna territorium. I stället bör förordningen ge länderna ett eget handlingsutrymme att besluta om råvarornas användning. Detta är inte minst viktigt i ljuset av att Sveriges anslutningsfördrag, protokoll 3, ger det samiska folket särskilda rättigheter. Protokollet, jämte internationella konventioner om minoriteters rättigheter måste beaktas i de fortsatta förhandlingarna så att normkonflikter inte uppstår mellan EU:s primär- och sekundärrätt samt internationell rätt.

I detta ärende har Göran von Sydow beslutat. Jonas Eriksson har varit föredragande.

Göran von Sydow
Direktör